

Både snakke- og storytelling-podcasts benytter sig af en eller anden form for dramaturgi. Der er tænkt over formidlingen – både i den enkelte scene, i en hel episode og over flere afsnit. Idéen er selvfølgelig, at podcasten bliver sammenhængende, vedkommende og så spændende, at man får lyst til at fortsætte med næste episode. Netop fordi podcastens særtræk er intimitet og fællesskabet med lytterne, gør de fleste producenter sig grundige overvejelser over, hvordan de formidler indholdet og budskabet så effektivt som muligt. Her er dramaturgien et vigtigt redskab.

DRAMATURGI PÅ FORSKELLIGE PLANER

Når du analyserer podcasts, kan du undersøge dramaturgien på tre forskellige planer:

- *Seriedramaturgi:* Her kortlægger du episode- og føljetonbuer og får en forståelse for, hvordan producenten skaber sammenhæng over flere episoder og særligt i storytelling-podcasts formår at opbygge spænding.
- *Episodedramaturgi:* Her koncentrerer du dig om et enkelt podcastafsnit og bliver klogere på, hvordan historier fra virkeligheden skrives ind i dramaturgiske modeller for at gøre dem spændende og vedkommende.
- *Fremdriftskomponenter:* Her zoomer du helt ind på den enkelte scene og de dramaturgiske tricks, som skaber spænding og indlevelse.

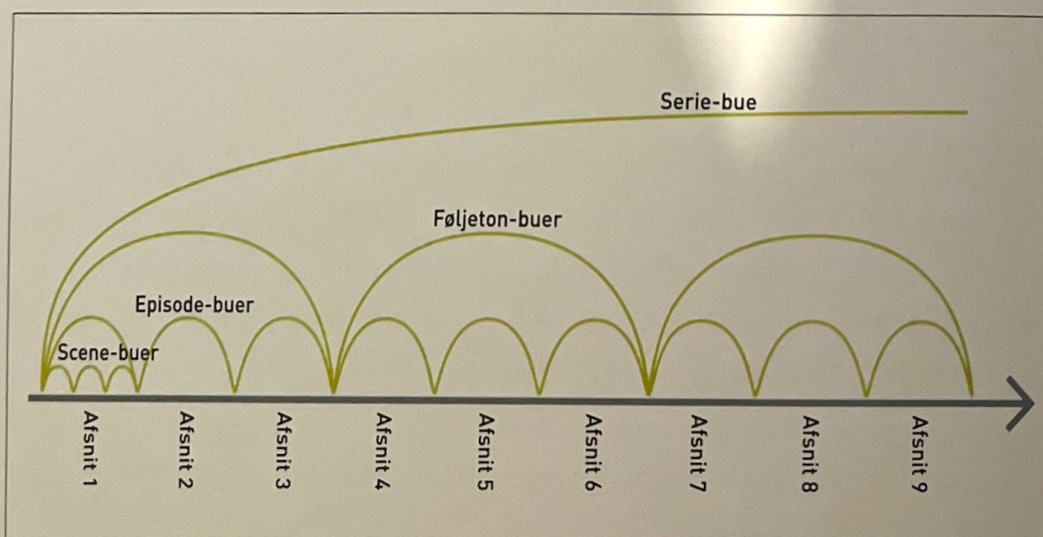
Seriedramaturgi

Sammenhængen mellem podcastafsnit kan illustreres med såkaldte *episodebuer* eller *føljetonbuer*, alt efter hvilken type serie der er tale om. Disse buer er udtryk for podcastens formidling af et emne eller den historie, som fortælles: fx hovedpersonens indre eller ydre rejse, opklaringen af en forbrydelse eller undersøgelsen af en dagsaktuel nyhed.

Mange podcasts er udformet som *episodeserier*. Dvs. at podcasten består af afsluttede afsnit. Dette illustreres med episodebuer, der starter, når episoden starter, og slutter, når episoden slutter. Dette ses for det meste i monologer, interviews og samtalepodcasts. Samtalen gøres færdig, emnet afrundes, lytterne sidder tilbage med en form for konklusion i hvert afsnit. Vi behøver ikke at følge trofast med i serien, men kan frit vælge mellem episoderne, for vi vil stadig få en samlet, afsluttet oplevelse ud af at lytte til blot ét afsnit. Analysen af sådan et enkeltstående afsnit kigger vi nærmere på nedenfor.

En podcast kan også være udformet som en *føljetonserie*: Her fortsætter handlingen over flere afsnit, og det bliver derfor ret vigtigt, at vi lytter til samtlige afsnit af podcasten i den rigtige rækkefølge, hvis vi vil have den fulde oplevelse. Mange storytelling-podcasts benytter denne seriedramaturgi for at komme mere i dybden med den historie, der fortælles. Som lyttere kan vi få et tættere forhold til hovedpersonen, en større forståelse for den komplekse historie, og vi kan involveres i højere grad, fordi podcasten giver sig tid. Føljetonserien illustreres med føljetonbuer, der strækker sig over flere afsnit. Typisk er der en eller måske to overordnede sæson- eller seriebuer, der strækker sig helt fra første til sidste afsnit – fx hvis vi følger opklaringsarbejdet i forbindelse med en forbrydelse. Men ellers behøver føljetonbuerne ikke at strække sig over en hel sæson, de kan fint afsluttes undervejs – fx hvis journalisten når i mål med en del af sin undersøgelse eller et spor løber ud i sandet. På samme måde skal alle buer ikke nødvendigvis påbegyndes i det første afsnit – undervejs i en kriminalsag kan journalisten fx blive bevidst om en ny potentiel gerningsmand, som må efterforskes.

En del snakkepodcasts er eksempler på, at man kan blande de to overordnede serieformater. Samtalen mellem de medvirkende kører ofte i to spor, der gerne flettes ind og ud mellem hinanden: I det ene spor småttaler værterne typisk om løst og fast – kærester, parforhold, interesser, dagligdagsbegivenheder osv. – så der skabes en fortsat fortælling om deres liv og indbyrdes forhold (føljetonbue). Det andet spor i deres samtale fokuserer til gengæld på et givent emne eller en sag, som de afdækker eller diskuterer. Denne del af samtalen afsluttes typisk i episoden (episodebue).

Forholdet mellem føljetonbuer og episodebuer i en snakkepodcast kan fint illustreres på denne måde. Det er interessant at se på, hvilke elementer der skaber buerne i en samtale – det er de elementer, der får os til at lytte og blive ved med at lytte.

LYT TIL SERIEDRAMATURGIEN I RINGBINDSATTENTATET

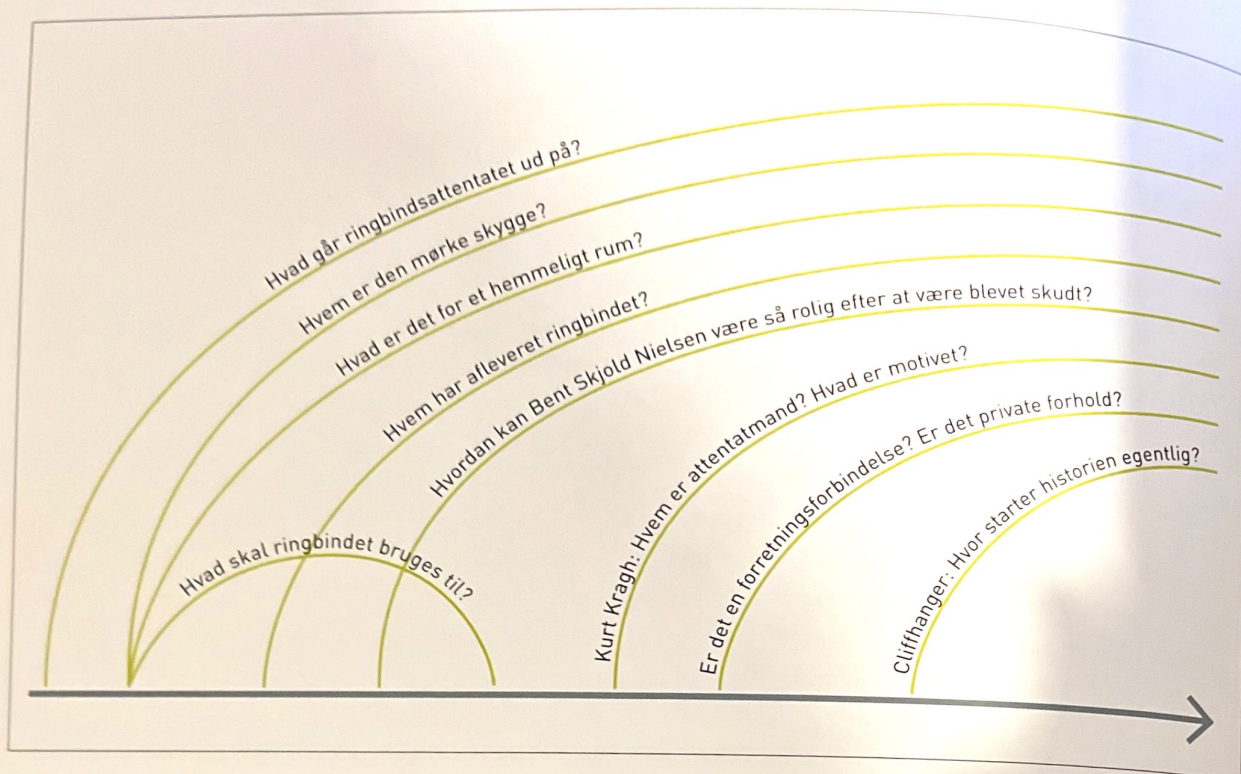
Første episode af podcastdokumentaren *Ringbindsattentatet* (6 episoder, Third Ear, 2015) består af i alt 11 scener og en dramaturgi, der er bygget op om mange føljetonbuer, som først afrundes senere.

Den dramaturgiske fremdrift bliver helt klar, når man omformulerer føljetonbuerne til spørgsmål, som vi lyttere ønsker svar på i de forskellige scener. Spørgsmålene leveres endda ofte direkte af værten selv, Krister Moltzen. De skaber altså en mærkbar her-og-nu-spænding, hvor lytteren får lyst til at høre videre om kriminalsagen og politiets opklaring. Men eftersom vi først får svarene i en senere episode, bliver spørgsmålene også til føljetonbuer.

Sceneoversigt i *Ringbindsattentatet* episode 1:

1. De to værter, Krister Moltzen og Tim Hinman, slæber opslagsværket *Nordisk kriminalreportage* op på kontoret. Hinman fortæller, at ringbindsattentatet fra 1987 er en af de mest mærkværdige kriminalsager i Danmarkshistorien, og at det er den historie, vi skal høre. Spørgsmål: Hvad går ringbindsattentatet ud på?
2. Historien starter in medias res i 1987: En mørk skygge arbejder i et hemmeligt rum med at fremstille et særligt ringbind med en indbygget pistol. Spørgsmål: Hvem er den mørke skygge? Hvad er det for et hemmeligt rum? Hvad skal ringbindet bruges til?

3. 11. november 1987: Bent Skjold Nielsen, chef for Impex Data, finder et mystisk ringbind på køleren af sin bil ved fyraftenstid. Han kører hjem til kæresten i Helsingør med det. Spørgsmål: Hvem har afleveret ringbindet?
4. Hjemme hos kæresten åbner Bent ringbindet og bliver skudt i maven. Han opfører sig meget roligt og fattet og begynder allerede her at overveje mulige gerningsmænd. Spørgsmål: Hvordan kan Bent være så rolig efter at være blevet skudt?
5. Kurt Kragh, drabsefterforsker for politiets rejsehold, sendes til Helsingør.
6. På vej til Helsingør begynder Kragh at spekulere over motivet for attentatet og mulige bagmænd. Spørgsmål: Hvem er attentatmanden? Hvad er motivet?
7. Kragh ankommer sammen med et hold på ca. 20 politifolk til Helsingør og finder et sted at sove.
8. 12. november 1987, kl. 9:00. Opgaver uddeles til forskellige teams. Kragh skal efterforske Bent og hans omgangskreds.
9. Kragh besøger Bent på hospitalet og afhører ham om motivet. Bents liste med 4 mulige gerningsmænd præsenteres. Spørgsmål: Er gerningsmanden en forretningsforbindelse? Er det en person i Bents private omgangskreds? Hvem af de 4 mulige gerningsmænd på Bents liste er den skyldige – om nogen?
10. Krister Moltzen lægger op til afsnit 2 med en tydelig cliffhanger: Hvor starter historien egentlig?
11. Tim Hinman afrunder programmet.

I denne model har vi zoomet ind på første episode i podcastokumentaren *Ringbindsattentatet*, så de mange spændingsskabende føljetonbuer bliver tydelige. Kun få buer afrundes i første episode.

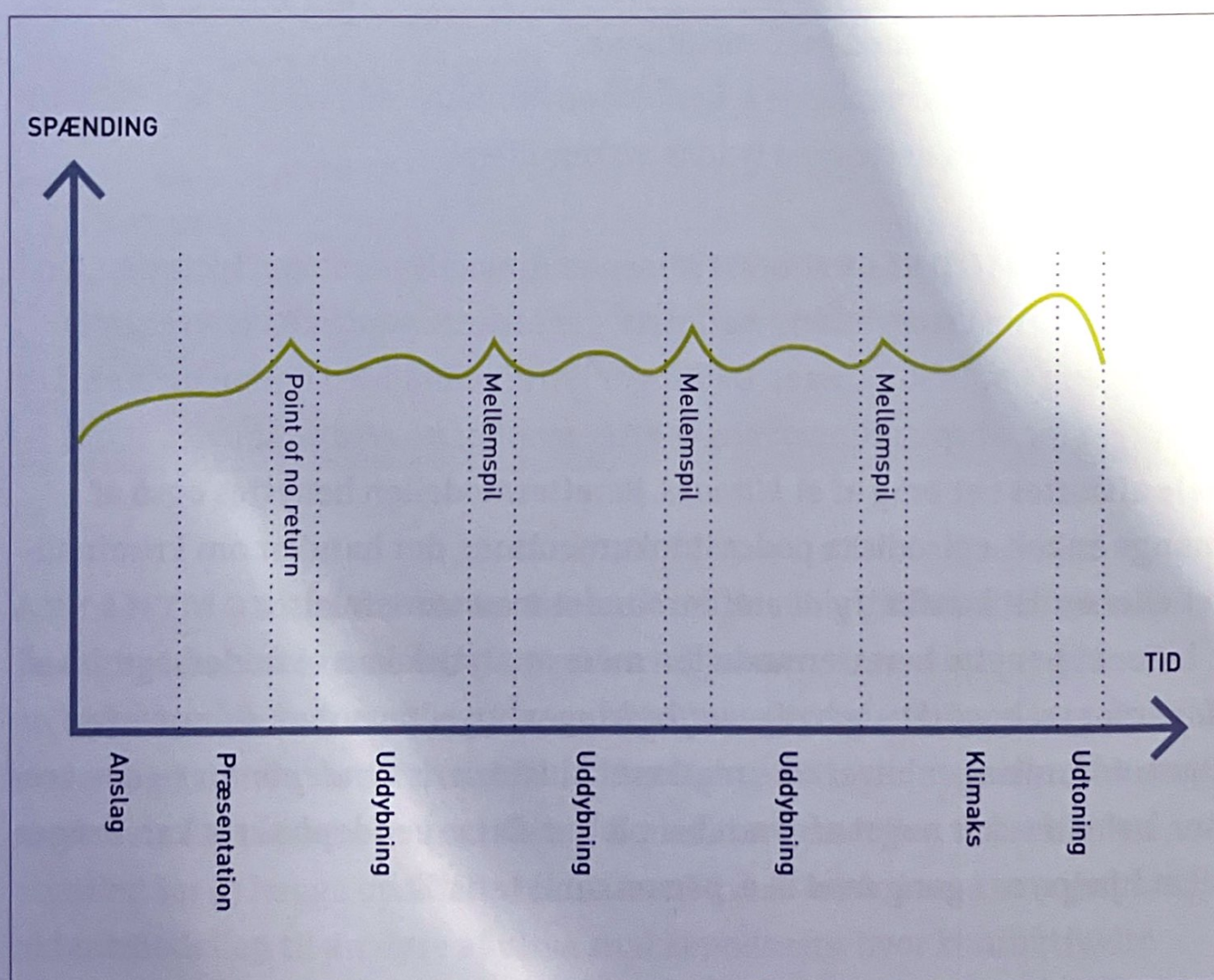
I første episode af *Ringbindsattentatet* dukker et mystisk ringbind op på køleren af Bent Skjold Nielsens bil ved fyraftenstid. Situationen er her illustreret af den grafiske kunster Halfdan Pisket.

Episodedramaturgi

Uanset om der er tale om en snakke- eller storytelling-podcast, er hver episode også skabt efter en dramaturgisk model. Langt de fleste podcasts forholder sig til virkeligheden og dens historier og benytter derfor *bølge-modellen*. De podcasts, der fortæller en spændende historie, søger i stedet at tilpasse virkeligheden til *berettermodellen* og dens krav om anslag, point of no return, klimaks osv.

BØLGEMODELLEN benyttes i størstedelen af alle podcasts. Her handler det ikke om at drive spænding frem, men om fx at fremlægge fakta og holdninger – formidle virkelighedsbårne følelser og oplevelser. Derfor er modellen også kendetegnet ved dens bølgeformede struktur uden store udsving. Selv anslaget og klimaket er blødt formet i sammenligning med de samme faser i berettermodellen.

BØLGEMODELLEN

Bølgemodellens knap så dramatiske udsving kendetegner størstedelen af alle podcasts – særligt snakkepodcasts. Podcastdokumentarer bruger bølgemodellen til at skabe et mere autentisk virkelighedsbillede med et blødt anslag og klimaks.

Vi kender bølgemodellen fra snakkepodcasts. Her udgør hvert fokus-punkt eller emne i samtalen sin egen "bølge" – en såkaldt *uddybende episode*. Bølgemodellens *mellemspil* kan bestå af fx skillermusik, effektlyde, arkivklip m.m.

Podcastdokumentarer kan også gøre brug af bølgemodellens struktur for at understrege det autentiske islæt og skabe troværdighed. De uddybende episoder udgøres fx af interviews med nøglepersoner, reportagesegmenter, arkivoptagelser eller rekonstruktioner, som så bliver kædet sammen af værten i mellemspillene.

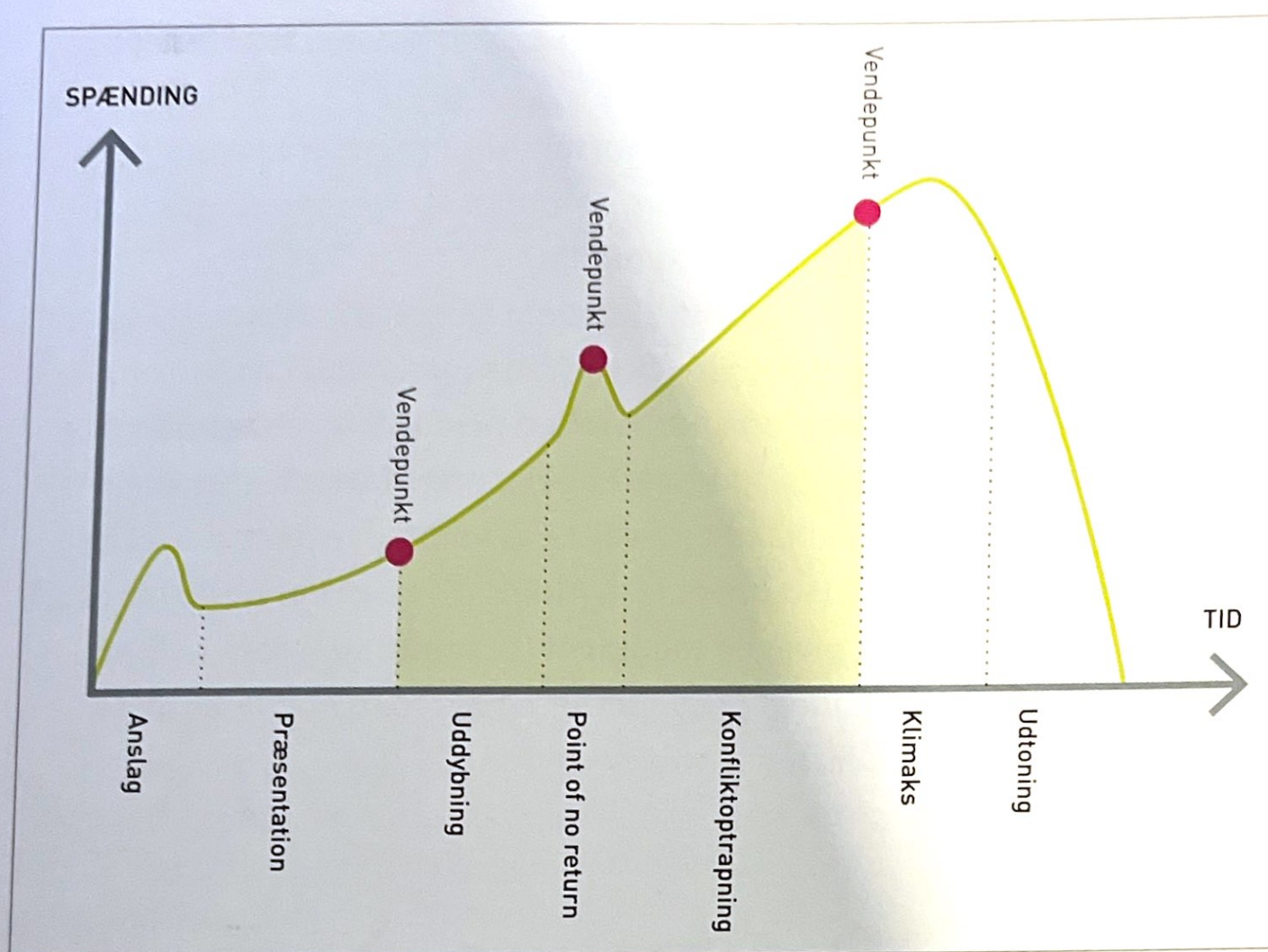
Vi kan blive klogere på dramaturgien i en podcast ved at stille følgende analysespørgsmål til brugen af bølgemodellen:

- Hvordan introduceres værten og de medvirkende i anslaget?
- Hvilke uddybende episoder består podcasten af, og hvilken funktion har de i forhold til den overordnede historie, der fortælles? Hvilke fremdriftskomponenter gøres der brug af i de uddybende episoder?
- Hvad sker der i mellemspillene? Hvordan kan man høre, at der er tale om et mellemspil? Hvilke fremdriftskomponenter gør podcasten brug af i forbindelse med mellemspillene?
- Er der en klimaksepisode (eller blot en konklusion) i podcasten, og hvordan markeres dette med lydens virkemidler?

BERETTERMODELLEN beskriver spændingsniveauet i en historie. Den benyttes gerne i storytelling-podcasts, der afsluttes episodevis – særligt selvfølgelig podcastdramaer. De fanger lytterne ind med et markant *anslag* og sørger for, at spændingen stiger efter *point of no return*, således at det hele afsluttes i et brag af et *klimaks*. Berettermodellen benyttes også af mange enkelt-episodiske podcastdokumentarer, der handler om kriminalitet eller andet konfliktfyldt stof forbundet med store følelser.

For at benytte berettermodellen mere analytisk kan vi undersøge, hvad det er for en *konflikt*, og hvilke *udfordringer* hovedpersonen står overfor. Disse udfordringer bliver ofte markeret i historiens *vendepunkter* – dvs. scener, hvor der sker noget afgørende i plottet. Disse vendepunkter kan bruges til at hjælpe os i gang med bl.a. personkarakteristik:

- Hvilken udvikling gennemgår hovedpersonen igennem de tre vendepunkter – efter præsentationen, i point of no return og som optakt til klimaks – som følge af historiens konflikt og udfordringer?
- Er der tale om en indre og/eller ydre udvikling? Hvilke temaer ligger der gemt i hovedpersonens udviklingshistorie?
- Hvordan skabes vendepunkterne? Er det hovedpersonen selv, der aktivt beslutter at gøre noget? Eller bliver hovedpersonen snarere tvunget igennem sin udvikling?

BERETTERMODELLEN

Denne udgave af berettermodellen har tre vendepunkter: Det første vendepunkt sætter gang i historien og hovedpersonens indre/ydre udvikling. Det andet vendepunkt kender vi allerede som point of no return – her er der ingen vej tilbage for hovedpersonen. Det sidste vendepunkt afslutter hovedpersonens "rejse", så han eller hun kan møde den sidste store udfordring i historiens klimaks.

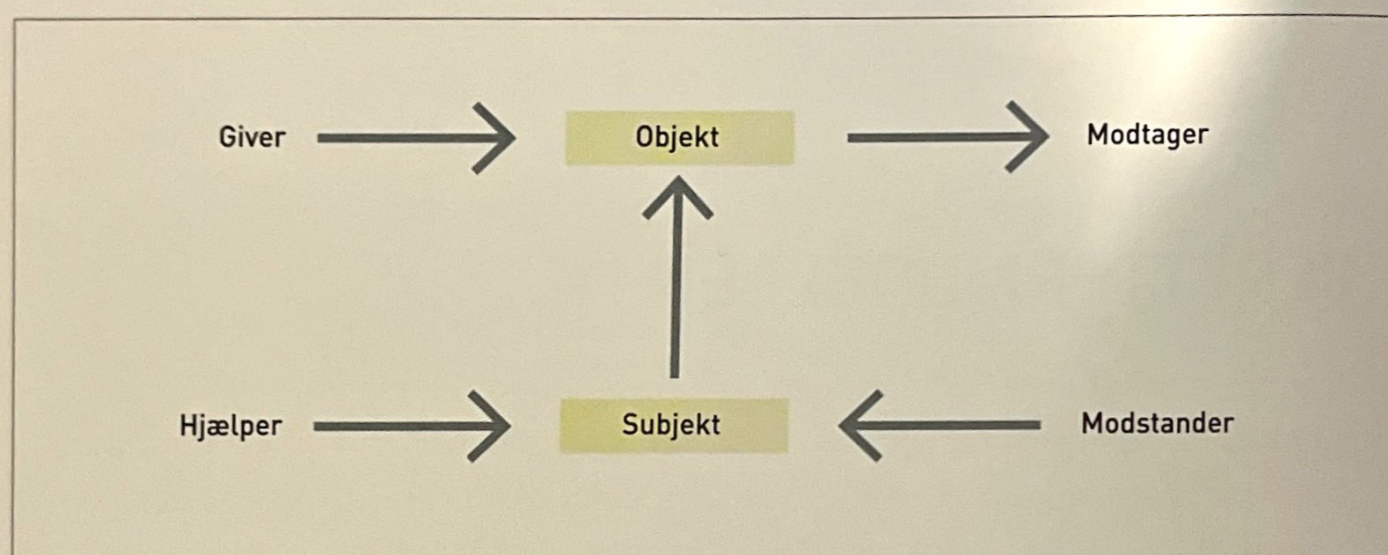
AKTANTMODELLEN konkretiserer konflikten og grundstrukturen i særligt podcastdokumentarer og podcastdramaer. Hvis vi har at gøre med en mere kompleks fortælling i fx en føljetonserie, er det interessant at undersøge, om de medvirkende udvikler sig og indtager nye roller i aktantmodellen. Eller måske er der tale om flere aktantmodeller, der udfoldes parallelt for at lægge op til en diskussion. På den måde kan man også bruge aktantmodellen til analyse af visse snakkepodcasts, hvor konfliktfyldte emner eller cases er på dagsordenen.

Man kan bruge aktantmodellen analytisk ved at stille spørgsmål til de forskellige roller:

- **Subjekt:** Hvem er subjektet, og hvad vil han eller hun gerne opnå? Hvordan sørger podcasten for, at vi identificerer os med subjektet?
- **Objekt:** Er objektet noget konkret (fx en person eller en ting) eller noget mere abstrakt (fx en ændret tilstand i samfundet)? Hvordan er sub-

jektet forbundet til objektet, så lytterne mærker passion for emnet og intimitet?

- **Hjælper:** Er hjælperen en eller flere personer? Eller er der tale om personlige egenskaber hos fx subjektet? Hvordan etableres og karakteriseres hjælperrollen med lydens virkemidler?
- **Modstander:** Er modstanderen en eller flere personer? Eller er der tale om en mere abstrakt modstand – fx en indre modstand hos subjektet selv? Hvordan etableres modstanderrollen med lydens virkemidler?
- **Giver og modtager:** Mange podcasts er personlige fortællinger, men nogle gange arbejder subjektet på vegne af andre personer, der kan nyde godt af, at konflikten bliver løst. Alternativt kan der også være tale om en mere ukonkret giver og modtager (fx samfundet som helhed). Hvori består giver- og modtagerrollerne, og hvordan etableres disse med lydens virkemidler?

AKTANTMODELLEN

I en podcastanalyse kan aktantmodellen bruges til at finde frem til den primære konflikt og de medvirkendes roller i denne. Hvis podcasten tager udgangspunkt i autentiske begivenheder, kan aktantmodellen være en måde at omdanne den mangefacetterede virkelighed til en letforståelig konflikt, som vi kender det fra fiktionens verden.

Fremdriftskomponenter

Fremdriftskomponenterne er den mest basale form for dramaturgiske virkemidler, og de findes både i podcastens overordnede dramaturgi, og også hvis vi zoomer ind på den enkelte scene. Her skaber de en mærkbar fremdrift, som giver os lyst til at høre et afsnit til ende og øjeblikkeligt fortsætte med det næste.

DOBBELTDRAMATURGI: NÅR FLASHBACKS OG NUTID BLANDES SAMMEN

I mange storytelling-podcasts er dramaturgien bygget op om en *dobbeltfortælling*: På nutidsplanet får vi historien om værten, der er på jagt efter sandheden om nogle forhold i fortiden, som det er vigtigt at få overleveret til lytterne. Dette gøres gerne med værtens refleksioner, som leveres i speaks eller som fri tale. Samtidig får vi også flashbacks til fortidens historie skabt med en blanding af rekonstruktioner og arkivmateriale.

Ved på denne måde at præsentere fortidens fortælling som en detektivgåde, som lytterne følger opklaringen af i nutiden, gøres den gamle historie først og fremmest medrivende. Det tilfører en helt basal form for spænding om, hvorvidt researchen og detektivarbejdet mon bærer frugt. Men fortællingen bliver også både intim og præget af den passion, der er så kendetegnende for podcasts.

Dertil kommer, at den gamle historie også tilføres en nutidig relevans og tematik: Journalisten dykker netop ned i sagen, fordi den på en eller anden måde trækker tråde til vor tid. Den siger måske noget om eviggyldige og almenmenneskelige problemer. Eller den siger noget om samfundsudviklingen eller manglen på samme. Eller også er den gamle historie bare en personlig sag for journalisten selv, så dobbeltfortællingen skaber endnu større intimitet og identifikation med hovedpersonen.

Fremdriftskomponenterne kendes især fra fiktion, hvor de bruges til at skabe spænding og indlevelse, men de bruges også i mange dokumentarfilm og faktaudsendelser på tv. I podcasts er fremdriftskomponenterne tæt forbundet med de lydlige virkemidler.

KONFLIKT er den absolut vigtigste fremdriftskomponent i både snakke- og storytelling-podcasts. Man kan undersøge konflikten nærmere via aktantmodellens forskellige roller. De øvrige fremdriftskomponenter er i større eller mindre grad en konkretisering af den overordnede konflikt.

SETUP OG PAYOFF skaber logisk sammenhæng i en fortælling og en samtale. Et setup er en information, som vi lyttere får, uden at vi egentlig lægger mærke til den. Først i det øjeblik, hvor vi får det tilhørende payoff, kan vi se, at der også har været et setup. Vi finder setup og payoff i enhver historie, der fortælles på en logisk sammenhængende måde. Fx tænker vi måske ikke nærmere over, at vi møder vores hovedperson første gang på tennisbanen, fordi hun spiller tennis dér på ugentlig basis – det ligner bare

VIDENSFALD SOM FREMDRIFTS-KOMPONENT

Mange storytelling-podcasts opbygger spænding i fortællingen ved enten at tilbageholde viden for os eller ved at give os mere viden end hovedpersonen. Her op-ridser vi de tre former for vidensfald. Mange podcasts søger at blande de tre typer for at aktivere forskellige følelser hos lytteren.

- *Når både lytteren og hovedpersonen mangler viden, kan det bruges til at skabe et mysterium – det kunne være en mordgåde eller andre kriminelle forhold, som skal opklares. Hvis vi fx har samme vidensniveau som den detektiviske journalist i en podcastdokumentar, kan vi føle, at vi er med til at løse mysteriet. Det skaber let et intimt fællesskab mellem lytter og hovedperson.*
- *Når lytteren ved mere end hovedpersonen, kan der skabes ængstelse for hovedpersonen. Hvis vi fx får at vide, at vores hovedperson er i livsfare, uden at hun selv ved det, skaber det empati med hende. Denne form for vidensfald kan også bruges humoristisk og fx få hovedpersonen til at fremstå naiv og latterlig.*
- *Når hovedpersonen ved mere end lytteren, opstår der en nysgerrighed, hvis vi godt ved, at hovedpersonen drilagtigt skjuler oplysninger for os. Hvis vi ikke aner, at hovedpersonen har hemmeligheder, kan afsløringen af vidensfaldet komme som en stor overraskelse for os. I begge tilfælde kan det føre til, at podcastens troværdighed falmer, fordi lytteren føler sig manipuleret med.*

et karaktertræk ved vores hovedperson. Men i virkeligheden er der tale om et setup til et senere payoff, hvor hovedpersonen skal bruge sin tennisketsjer i selvforsvar, når kriminelle er trængt ind i hendes hus. Hvis tennis således ikke bliver introduceret i et setup, vil det forekomme utroværdigt, at der pludselig står en tennisketsjer i hovedpersonens soveværelse.

På samme måde hænger en samtale i en snakkepodcast kun logisk sammen, hvis der bruges setup og payoff. Når de medvirkende forholder sig til det, der bliver sagt, og de refererer til tidligere udsagn, kommer samtalen til at hænge logisk sammen for lytteren. Setup og payoff skaber altså en rød tråd og kan bruges til at finde frem til og konkretisere samtalens konflikt og tematik.

VARSLER er information, der påvirker lytterne følelsesmæssigt: Vi bliver nysgerrige, fordi vi gerne vil vide mere. Vi bliver ængstelige, fordi vi ikke ved tilstrækkeligt. Vi føler empati med hovedpersonen, fordi vi får mere viden om en potentiel fare, som lurker om det næste hjørne, og som han eller hun ikke kender til. Varsler er således tydelige og mærkbare. Selv hvis der er tale om falske varsler – altså varsler, som snyder os, fordi de ikke fører til noget – så fremprovokerer de en følelsesmæssig reaktion hos lytterne.

I storytelling-podcasts kan varsler etableres både med stemme, musik og lyde. Værten kan fx tydeligt proklamere, at lige om lidt kommer der til at ske noget helt uforudsigeligt, som får afgørende indflydelse på historien – det får lytterne til at spidse ører. Underlægningsmusikken, der kører under en rekonstrueret samtale, kan også anlægge en ildevarslende stemning om samtalens udfald. Og endelig kan alle andre lyde også bruges som varsler – fx lyden af en pistol, som bliver ladet på en meget højlydt måde.

YDRE OG INDRE FORHINDRINGER er en klar konkretisering af podcastens overordnede konflikt. De ydre forhindringer er som oftest håndgribelige udfordringer, som hovedpersonen skal overkomme ved at gøre noget fysisk. Det handler typisk om at finde frem til særlige objekter, personer eller information, som er skjult eller på anden måde skal graves frem, og som kan bringe hovedpersonen videre i fortællingen. Det er også en ydre forhindring, hvis hovedpersonen skal afdække modstanderens løgne og fx bliver snydt eller forfølger et falsk spor. En tidsfrist, som skal overholdes, kan også være en markant ydre forhindring.

De indre forhindringer tager udgangspunkt i hovedpersonens personlighed, tanker og egenskaber. Hvis hovedpersonen fx er godtroende, naiv og mangler evnerne til at konfrontere en kriminel bagmand, kan det skabe en indre forhindring, der er lige så stor som de ydre. Også psykiske ar på sjælen, stress, søvnløshed og manglende selvværd kan udgøre en hovedpersonens indre forhindringer.

***INITIALFREMDRIFT** i en podcast er en særlig form for varsel, der er kendetegnet ved, at det ligger i podcastens anslag. Det er måske den vigtigste del af en podcast, fordi det er den del, som på kort tid skal sælge idéen eller konflikten til lytterne. Den skal løfte lidt af sløret for det, der kommer til at ske senere i podcasten, og få det til at lyde så spændende, at man bliver hængende. Man kalder det også en *teaser*.

Nogle storytelling-podcasts gør brug af et hurtigt sammenklip af højdepunkterne i episoden – andre starter in medias res og skaber på den måde spænding og nysgerrighed om, hvad vi hører. Også snakkepodcasts bruger ofte anslag til at få os til at blive hængende: Når en vært fx lægger op til et interview ved drilagtigt at fortælle, at interviewet ikke gik helt som planlagt – eller ved at understrege, at de emner, der skal tales om, er lidt grænsesøgende – så skaber det også initialfremdrift.

CLIFFHANGEREN er den scene i en føljetonserie, som afslutter en episode, hvor det er allermest spændende, så vi får lyst til at høre næste episode med det samme. Mange podcasts udbygger cliffhangeren ved at indsætte et *flashforward* fra næste episode, der drillende varsler, hvor spændende og altafgørende det næste afsnit bliver.

*

Initialfremdrift:
Den første fremdrift, man møder i en historie. Med stærk initialfremdrift er der gang i historien fra start af.